

Suomi–viro-koodinvaihto Facebookissa

MARIA FRICK

Helsingin yliopisto

Tiivistelmä. Sosiaaliselle medialle ovat ominaisia puolijulkiset tekstit, jotka julkaistaan käyttäjän valitsemalle verkostolle ja joita verkoston jäsenet voivat kommentoida. Tässä artikkelissa sovel-
lan keskusteluanalyttistä metodia kirjoitusten muodostamien ketjujen tutkimiseen. Aineistossa Virossa asuvat tai siellä asuneet suomalaiset käyttävät kirjoituksissaan koodinvaihtoa suomesta viroon muokatakseen osallistumiskehikkoa eli sitä, ketkä ovat kirjoituksen mahdollisia vastaanottajia. Koodinvaihdolla ilmaistaan myös asennonvaihdoksia eli muutoksia kirjoittajan roolissa ja näkökulmassa suhteessa sanottuun. Asennonvaihdokset voivat liittyä esimerkiksi affektisuuden ilmaisuun sekä toiminnan rajakoh-
tiin, kuten siirtymiseen kerronnasta evaluaatioon. Osoitan myös, että koodinvaihto toimii vuorottelujäsennyksen apuna: kommentitketjuissa jälkijäsenten kieli valitaan etujäsenen mukaan etenkin silloin, kun vuorot asettuvat kauas toisistaan. Edellä mainitut funktiot ovat samoja kuin kasvokkai keskusteluissa. Aineistosta ilmenee lisäksi, että sosiaalisessa mediassa kirjoittajan kulloistakin olinpaikkaa voidaan ilmaista epäsuorasti koodinvaihdon avulla.

Avainsanat: vuorovaikutuslingvistiikka; internet; sosiaalinen media; koodinvaihto; suomi; viro

1. Johdanto

1.1. Vuorovaikutus sosiaalisessa mediassa

Tämän artikkelin aiheena on se, miten suomea ja viroa käytetään rinnakkain sosiaalisessa mediassa. Tavoitteeni on kokeilla toisaalta sitä, miten keskusteluanalyttinen ja vuorovaikutuslingvistinen tutkimusmetodiikka soveltuu sosiaalisen median tutkimukseen, ja toisaalta sitä, tukeeko sosiaalisesta mediasta kerätty aineisto tähänastisia teorioita kaksikielisestä vuorovaikutuksesta ja koodinvaihdosta. Tarkoitan tässä koodinvaihdolla kaikkea kahden kielen käyttöä samassa keskustelussa; kieli voi vaihtua saman kirjoittajan vuoron sisällä tai eri kirjoittajien perättäisten vuorojen välillä. Tarkastelen aineistoa keskustelutoiminnan, osallistumiskehikon ja vuorottelun kannalta ja kuvailen koodinvaihdon funktioita siinä.

Keskusteluanalyttikot tutkivat ensisijaisesti aidoista tilanteista tallennettua spontaania arkipuhetta (ks. esim. Hakulinen 1995: 15). Sähköisten viestinten kehittyessä myös vuorovaikutuksen keinot muuttuvat. 1990-luvulla alettiin tutkia sähköpostien, tekstiviestien ja chatkeskustelujen kieltä, joka on puheenomaisempaa verrattuna perinteisiin kirjeisiin. Sähköiset viestimethän ovat kirjeisiin verrattuna nopeita, eli vastaanottaja voi reagoida viestiin heti saatuaan sen. 2000-luvulla yleistyneet pikaviestikeskustelut ovatkin hyvin lähellä puhelin- tai kasvokkai-keskustelua: oletuksena on, että vuorot vaihtuvat sujuvasti ja nopeasti, ja osallistujat pitävät katkoksia ongelmallisina. Pikaviestikeskusteluissa on “päällekkäispuhuntaa” ja korjauksiakin tehdään runsaasti aivan kuten suullisessa keskustelussa. Mielestäni onkin perusteltua laajentaa keskustelututkimuksen kenttää perinteisestä suullisesta vuorovaikutuksesta myös sähköiseen viestintään. Puhe on toki ensisijainen väline ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, mutta toisaalta moni nykyihminen käy päivittäin enemmän sähköisiä kuin kasvokkaisia keskusteluja. Lisäksi sähköisessä viestinnässä toteutuu aitouden periaate: keskustelut tallentuvat automaattisesti ilman että osanottajat tietäisivät niitä käytettävän tutkimukseen, mikä saattaisi vaikuttaa keskustelun luontevuuteen.

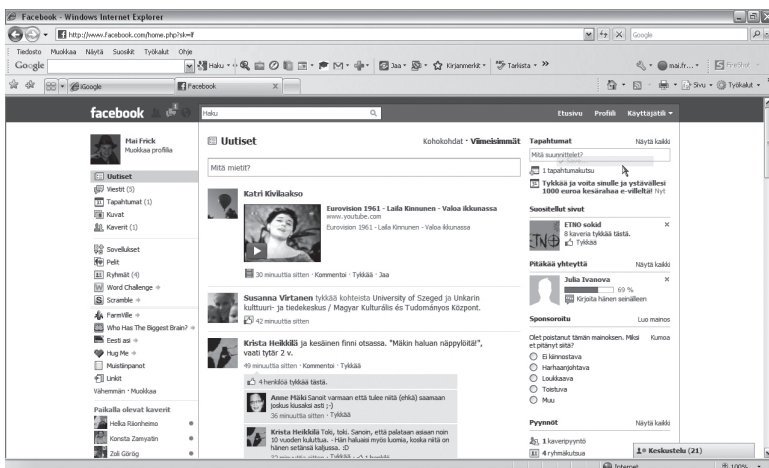
2000-luvulla tulivat suosituiksi myös nk. sosiaaliset mediat, joissa käyttäjät verkostoituvat tuttujensa kanssa ja julkaisevat valokuvia, videoita ja linkkejä, kertovat kuulumisiaan ja viestittelevät keskenään. Sosiaalisten medioiden sisällä voi myös pelata pelejä, perustaa ja liittyä eri aiheita kannattaviin ryhmiin ja julkaista tapahtumakutsuja. Tunnettuja sosiaalisia medioita ovat MySpace, Facebook ja Virossa suosittu Orkut. Eniten suomalaisia käyttäjiä on Facebookissa, jota on voinut vuodesta 2008 lähtien käyttää myös suomeksi ja viroksi. Vuonna 2004 perustetulla Facebookilla on yli 400 miljoonaa käyttäjää maailmassa (Facebook 2010a), 1,5 miljoonaa Suomessa ja n. 150 000 Virossa (Facebook 2010b), ja rekisteröityneiden käyttäjien määrä kasvaa huimaa vauhtia.

Facebookin lehdistöhuoneessa kuvataan sen olevan “ihmisten reaali maailman sosiaalisten kontaktien digitaalinen kartta”, jonka avulla ihmiset voivat “viestiä tehokkaammin ystävien, sukulaisten ja työka vereittensa kanssa” (Facebook 2010a). Facebookin sisällä on useita eri viestintäkanavia, kuten sähköpostia muistuttava postilaatikko, kahdenvälinen keskustelu- eli pikaviestitoiminto, julkisia keskustelufoorumeita, sekä käyttäjien statuskentät ja seinät. Suurin osa tämän artikkelin esimerkeistä on kerätty statuskentistä ja seiniltä, joita kuvailen tarkemmin seuraavassa luvussa. Jätän siis tarkastelusta pois toisaalta kahdenkeskiset viestit sekä toisaalta julkiset keskustelut ja keskityn niihin teksteihin, jotka näkyvät käyttäjän lähiverkostolle. Näitä puolijulkisia keskusteluja voi pitää juuri sosiaaliselle medialle tyypillisinä: niille ei löydy vastinetta perinteisestä sähköpostista tai pikaviestitoiminnoista eikä verkossa yleisistä keskustelufoorumeista. Tietääkseni sosiaalista mediaa ei ole aiemmin tutkittu koodinvaihdon kannalta. Keskustelufoorumeiden kaksikielisestä vuorovaikutuksesta sen sijaan on jonkin verran tutkittu (esim. Axelsson ym. 2007; Androutsopoulos 2007; Oja 2008), ja sähköpostiviestejä on tutkittu myös viro–suomi-koodinvaihdon kannalta (Frick 2003; 2008).

Seuraavaksi kuvailen Facebookin tekstilajeja – statusrivejä ja kommentteja. Sen jälkeen luvussa 2 pohdin esimerkkien kautta vuorovaikutusta Facebookissa ja koodinvaihdon funktioita siinä.

1.2. Facebookin statusrivit ja kommentit

Kun käyttäjä avaa Facebookin etusivunsa (Kuva 1), sivun ylälaitaan ilmestyy kysymys ”Mitä mietit?”. Tästä rivistä tulee statusrivi, joka ilmestyy automaattisesti käyttäjän oman nimen perään tämän profiilissa sekä kavereiden etusivuilla juoksevana virtana. Statusrivejä käytetään tyyppillisesti ilmaisemaan olinpaikkaa, mikä voidaan tehdä lyhyestikin: *Pekka Patukka on Turussa* tai *Pekka Patukka illalla Turkuun*. Toinen tyyppillinen aihe on kertoa, mitä on tekemässä: *Maija Mansikka kuuntelee Madonnaa*. Moni kertoo mielentilastaan: *Hannu Hattara on väsynyt*. Joku arvostelee kuuntelemaansa musiikkia tai ottaa kantaa ajankohtaisiin aiheisiin. Joku puolestaan lisää statusriveilleen linkkejä esimerkiksi verkkouutisiin. Statusriveillä pyydetään apua tai neuvoja sekä esitetään kutsuja, myyntitarjouksia ja mainoksia. Statusrivi voi olla vain yhden sanan tai hymiön mittainen, tai jopa muutaman rivin pituinen teksti, jossa yhdistyy monta eri toimintaa.

KUVA 1. Facebook-käyttäjän etusivu. (www.facebook.com (20.1.2010).)

Statusten lisäksi Facebookin käyttäjät näkevät etusivullaan kavereittensa julkaisemia linkkejä, valokuvia, videoita sekä tietoja näiden käyttämistä sovelluksista, kuten peleistä ja testeistä. Julkaisut vaihtuvat jatkuvana virtana sitä mukaa, kun joku kavereista julkaisee jotakin. Kullakin käyttäjällä on myös profiilisivu ja sillä ns. seinä, jolle hän itse tai muut voivat kirjoittaa. Myös käyttäjän omat julkaisut, kuten statusrivit, kuvat ja linkit näkyvät seinällä. Vuorovaikutusympäristönä seinä on julkisen ja yleisen välimaastossa: kaverin seinälle kirjoitettu teksti on osoitettu vain kyseiselle käyttäjälle (eikä kaikille kavereille, kuten statuskirjoitukset). Kaverit voivat lukea toistensa seiiniä, mutta niille täytyy erikseen “mennä” eivätkä ne näy automaattisesti kaikille kavereille. Jos Facebookia vertaa johonkin arkiseen kasvokkaiseen eli reaali maailman vuorovaikutustilanteeseen, kuten illanviettoon ystävien kesken, statuskenttiä voi verrata tilanteeseen, jossa kukin osallistuja vuorollaan kertoo kuulumisensa, kun taas seinäkirjoitukset ovat kahdenkeskisiä keskusteluita, jotka eivät ole kaikille läsnäolijoille suunnattuja, mutteivät salaisiakaan.

Kuten reaali maailman arkisissa vuorovaikutustilanteissa, Facebookissa voi syntyä monenkeskistä keskustelua. Käyttäjät voivat nimittäin kommentoida omia ja toistensa statusia ja julkaisuja, ja joskus kommentteista syntyykin monirivisiä keskusteluita, joissa on kaksi tai useita osallistujia. Kommentit näkyvät julkaisun alla erivärisellä taustalla kirjoittajan kuvan ja nimen vieressä. Niissä, kuten kaikissa julkaisuissa, näkyy myös julkaisu aika: *37 minuuttia sitten, 3 tuntia sitten tai eilen 22:15*. Etusivuilla virtaavien statusrivien kommentit ovat yleensä tuoreita, eli niissä käydään melko reaaliaikaista keskustelua. Useamman päivän ikäisiä julkaisuja kommentoidaan harvemmin, ja monet statusrivit jäävät vastausta vaille. Kaikki kirjoitukset ovat kuitenkin luonteeltaan potentiaalisia keskustelunaloituksia.

Käytän tässä artikkelissa sanaa *keskustelu* merkitsemään kaikkia sähköisiä kirjoituksia, eli myös sellaisia julkaisuja, joihin ei ole vastattu. Jos statuspäivityksiä vertaa reaali maailman tilanteeseen, jossa joukko ihmisiä tapaa ja kukin kertoo vuorollaan kuulumisia, keskustelun voi nähdä etenevän niin, että vastaanottajat joko reagoivat kerrontaan tai eivät.

Kasvokkaistilanteessa voidaan reagoida myös sanattomasti: katseilla, nyökkäämällä tai vaikkapa hymyllä. Facebookissakin sanaton reaktio on mahdollinen: käyttäjät voivat klikata “tykkään”-linkkiä, jolloin järjestelmä tallentaa kirjoituksen alle tekstin, joka on muotoa: *Sinä, Maija Möttönen ja David Smith tykkäätte tästä*. En ole ottanut näitä sanattomia vuoroja huomioon esimerkkien analyysissa.

Statuspäivitykset eroavat kasvokkaistilanteiden keskusteluista myös siten, etteivät ne muodosta keskenään koherenttia tekstiä, kun taas kasvokkaikekskusteluissa puhujat sitovat vuoronsa edellisiin. Facebookissa keskustelijat eivät ole samassa tilassa, jossa olisi tietty joukko keskustelijoita, vaan jokainen käyttäjä näkee oman verkostonsa kirjoitukset. Siksi tekstuaalisuutta syntyy yleensä vain kunkin statuspäivityksen ja sen kommenttiketjun sisällä, ei statuspäivitysten välillä.

2. Koodinvaihdon funktiot Facebookissa

Seuraavassa esittelen, millä tavoin suomi ja viro esiintyvät rinnakkain Facebookin seinillä ja statusriveillä, niitä seuraavissa kommenttiketjuissa sekä valokuvien, linkkien ja testitulosten kommentteissa. Esimerkit on poimittu Tartossa asuvien tai siellä asuneiden suomalaisten kirjoituksista, mutta kommenttien kirjoittajina on heidän sekä suomalaisia että virolaisia kavereitaan.

Ensimmäisen perusteellisen kuvauksen koodinvaihdon keskustelufunktioista kirjoitti John Gumperz (1982), ja useiden tutkijoiden eri kielipareista tekemät havainnot ovat kasvattaneet tietoa koodinvaihdon mahdollisista pragmaattisista funktioista kasvokkaikekskustelussa (esim. Grosjean 1982; Auer 1995; Kalliokoski 1995; Li 1995). Kuvailen seuraavissa alaluvuissa sitä, mitä kielenvalinnalla ja koodinvaihdolla tehdään, eli käsittelen osallistumiskehikon muokkausta luvussa 2.1, paikan ilmaisemista luvussa 2.2, kommenttiketjujen jäsennystä 2.3 ja affektien ilmaisua luvussa 2.4. Keskusteluesimerkit eivät kuitenkaan täysin alistu luokitteluun pragmaattisen funktion mukaan, sillä funktioita voi olla useita samalla kertaa.

2.1. Osallistumiskehikon muokkaus

Osallistumiskehikolla tarkoitetaan keskustelutilanteessa sitä joukkoa, joka on kuulemassa ja vastaanottamassa puhetta. Käsitteen otti ensimmäisenä käyttöön sosiologi Erving Goffman (1981), jonka mukaan käsitteet “puhujia” ja “kuulijia” eivät riitä kuvaamaan keskustelutilanteen monimuotoisuutta ja osallistujien erilaista ja vaihtelevaa suhdetta sanottuun. Keskustelussa osallistumiskehikko muuttuu jatkuvasti, kun eri ihmiset ovat vuorotellen äänessä ja vastaanottajina ja ottavat erilaisia rooleja, joita ilmaistaan kielellisten valintojen, katseen, ilmeiden ja eleiden avulla (Goodwin 1984).

Osallistumiskehikkoa voidaan muokata koodinvaihdon avulla: kielen valinta voi osoittaa, kenelle puhe on suunnattu (Gumperz 1982: 77), ja sillä voidaan sulkea osa kuulijoista pois vastaanottajien joukosta (Grosjean 1982: 154–155; Auer 1995: 120; Skårup 2005). Facebookin käyttäjät saattavatkin käyttää statuskirjoituksissaan kahta kieltä siksi, että heidän erimaalaiset ystävänsä ymmärtäisivät viestin. Tämän tulkinnan voi tehdä etenkin silloin, jos sama asia on toistettu kahdella kielellä, kuten esimerkin (1) *röömustab / iloitsee*:

(1) **Paavo Pasila**¹ *röömustab / iloitsee*:

<http://www.kul.ee/index.php?news=5883>

Esimerkissä (1) on kuitenkin jotain enemmän kuin pelkkä asiasisällön toisto kahdella kielellä. Siinä on nimittäin linkki, joka johtaa Pietarin Johanneksen kirkon kunnostustöistä kertovaan vironkieliseen uutiseen. On vaikea selittää, miksi Facebook-käyttäjä kirjoittaa kaksikielisen johdannon yksikieliseen uutiseen. Onko tarkoituksena houkutelua yksikieliset suomalaisetkin ainakin yrittämään lukea vironkielistä uutista, vai unohtaako kirjoittaja kesken lauseen, etteivät kaikki ymmärrä viroa? Koodinvaihdon voi nähdä myös identiteetin luomisena: käyttämällä kahta kieltä kirjoittaja ilmaisee suomalais-virolaista identiteettiään (Le Page & Tabouret-Keller 1985).

¹ Facebookissa kirjoittajan nimi ja kuva näkyvät automaattisesti kirjoituksen edessä. Artikkelin esimerkeissä kuvat on poistettu ja nimet muutettu.

Kyseinen kirjoittaja on minulle lähettämässään sähköpostiviestissä kertonut, että hän saattaa aloittaa viestin kirjoittamisen toisella kielellä, vaihtaa kesken kaiken vahingossa toiseen, eikä ”viitsi enää korjata” kirjoittamaansa tekstiä. On siis mahdollista, ettei kirjoittaja itse näe koodinvaihdolla mitään funktiota – kaksikielisyys on hänelle neutraali kielimuoto (ks. esim. Auer 1998). Tässä esimerkissä toisto vaikuttaa kuitenkin tarkoitukselliselta, koska koodinvaihtokohta on merkitty kauttaviivalla: *röömustab / iloitsee*. Osallistumiskehikkoa muokkaava vaikutus kielenvalinnalla on joka tapauksessa, sillä keskusteluun kutsutaan mukaan ne henkilöt, joilla on pääsy kyseiseen kieleen (Auer 1995). Kieltä ymmärtämättömät taas jäävät keskustelun ulkopuolelle, sillä he voivat vain parhaassa tapauksessa ymmärtää jotain ekstralingvististen vihjeiden kautta.

Esimerkin (1) koodinvaihdon *röömustab / iloitsee* tarkoitus voi myös olla korostaa sanottua (Auer 1995). Julkaisu ei kuitenkaan ole saanut yhtään kommenttia, joten ei voi sanoa, miten vastaanottajat ovat viestin tulkinneet. Vastaanottajien tulkinta keskustelutoiminnasta, eli heidän reaktionsa sanottuun, on yksi niitä seikkoja, joihin keskusteluntutkimuksen tulkinnot pitkälti perustuvat (ks. esim. Raevaara 1995: 82–83). Esimerkin (1) kaltaisten kommentittomien statusrivien analyysissä tästä metodista ei hyödytä muuten kuin negaation kautta: vastaanottajat eivät ole katsoneet julkaisua kommentoinnin arvoiseksi. Koska Facebookissa kommentointi ei ole samalla tavalla normi kuin vastaaminen kasvokkaiskeskustelussa, ei vastaanottajien vaikenemista voi tulkita ongelman merkiksi.

Koodinvaihto voi muokata osallistumiskehikkoa myös muiden pragmaattisten funktioiden ohella, joista on puhetta seuraavissa luvuissa. Kieltä ei suinkaan aina valita puhuteltavan äidinkielen mukaan, vaan suomalaisiakin voidaan puhutella viroksi. Tällöin edellisten vuorojen kieli vaikuttaa kommenttien kielivalintaan. Onpa aineistossa sellainenkin esimerkki, jossa Virosta takaisin Suomeen muuttanut suomalainen kommentoi ystävänsä, joka myös on entinen vironsuomalainen, englanninkielistä statusta viroksi. Tällöin kielenvalinta voidaan nähdä

osoituksena yhteisestä menneisyydestä ja vironsuomalaisesta identiteetistä.

2.2. Kielenvalinta paikan ilmaisijana

Vironsuomalaiset ovat matkustavaista väkeä: monet heistä kulkevat Suomen ja Viron väliä viikoittain tai kuukausittain. Opiskelijat viettävät pitkät kesälomansa useimmiten Suomessa, ja monet takaisin Suomeen muuttaneet säilyttävät tiiviit yhteydet Viroom: joillakin on asunto siellä, joillakin taas ystäviä tai muita syitä viettää viikonloppuja Suomenlahden eteläpuolella. Facebook – erityisesti sen statuskenttä – on oiva paikka kertoa, missä kulloinkin ollaan. Asiaa ei aina kuitenkaan sanota suoraan, vaan sijainnin voi ilmaista pelkän kielenvalinnan avulla. Koodinvaihdolla suomesta viroon voidaankin osoittaa sekä omaa oleskelua Virossa että paikkojen ja tapahtumien sijaintia. Esimerkit (2), (3) ja (4) ovat kirjoittajien statuksia.

- (2) **Hannu Hirvonen** Oma kodu kullan kallis! Kolmen viikon poissaolo Tartosta aiheuttaa ihottumaa, vatsavaivoja, lievää ärtymystä ja jopa stressiä.
- (3) **Risto** löysi kuuria siivotessaan asuntonsa vanhat ovenkarmit :).
- (4) **Satu Suomalainen** aloitti tänään virallisesti äitiysloman! ...käyttää sen magistritöön tekoon:)

Esimerkissä (2) kirjoittaja mainitseekin, että hänen *koduksi* kutsumansa koti sijaitsee Tartossa. Siellä sijaitsee myös esimerkin (3) *kuur* eli puuvaja, eikä Suomessa ja Virossa vuorotellen asuvan kirjoittajan näin ollen tarvitse erikseen mainita, missä maassa hän paraikaa on. Esimerkin (4) statusrivillä mainittua *magistritöö*-tutkielmaa puolestaan kirjoitetaan mitä ilmeisimmin virolaisessa yliopistossa.

Michael Clyne on todennut (1967; 2003: 162–178), että koodinvaihtoa esiintyy usein paikannimien läheisyydessä, eli paikannimi, joka on muun kielinen kuin ympäröivä teksti, ikään kuin laukaisee koodin-

vaihdon. Clynen mukaan koodinvaihdon laukaisevat sanat eivät kuitenkaan ole osa varsinaista koodinvaihtojaksoa, kuten paikannimi *Karksi*² esimerkissä (5). Myös tässä on paikan ilmaisemiseen liittyvää koodinvaihtoa, mutta toisin kuin edellisissä esimerkeissä se ulottuu koko lauseeseen:

- (5) **Liisa Laitinen** Huomenna vielä työpäivä ja sitten elämäni ensimmäinen palkallinen loma (2 viikkoa) kaikkien näiden keikka- ja pätkätyövuosien jälkeen! Aika reteetä. Melkein tässä kokee olevansa jo aikuinen :) Teretulemast Karksi meid vaatama!!

Esimerkin (5) pitkä statusrivi on muuten suomenkielinen, mutta viimeisen rivin paikannimen sisältävä *Teretulemast Karksi meid vaatama!* 'tervetuloa katsomaan meitä Karksiin' on viroksi. Tässä koodinvaihto erottaa tietyn keskustelutoiminnan toisesta, eli kirjoittaja käyttää viroa esittäessään kutsun. Kutsut ovat yksi tyypillisistä koodinvaihdon esiintymispaikoista myös tutkimissani tartonsuomalaisien sähköpostiviesteissä (Frick 2003). Tämä voi liittyä paitsi siihen, että paikannimet laukaisevat koodinvaihdon, myös ilmaisun *tere tulemast* atraktiivisuuteen – sitähän käyttävät myös monet yksikieliset suomalaiset.

2.3. Keskustelun jäsentäminen kommenttiketjuissa

Facebookin statusrivit, joita seuraa kommenttiketju, toimivat monella tapaa monenkeskisen kasvokkaisen keskustelun kaltaisesti. Niissä voi nähdä vieruspareja, kuten kysymys–vastaus- ja kannanotto–kannanotto-pareja. Koska osallistujia on useita, kirjoittajien on jollakin tapaa osoitettava, kenelle kommentti on suunnattu. Kyse on siis osallistumiskehikon muokkauksesta, josta oli puhetta luvussa 2.1. Koodia vaihdetaan mm. vuorojen eli kommenttien välissä, kun eri puhujat käyttävät eri kieltä. Koodinvaihto jäsentää keskustelua merkitsemällä vieruspareja ja osoittamalla, mihin edeltävään vuoroon sanottu liittyy. Kaksikielisessä keskustelussa vahvojen vierusparien, kuten kysymys–vastaus-parien ja

² Paikannimi on muutettu.

korjauksien tendenssi on olla samankielisiä (Auer 1995: 130). Tämä tendenssi näkyy myös Facebookin kommenttiketjuissa.

Seuraavassa esimerkissä (6) suomalainen, Virossa asunut Ville esittää statuksessaan (rivit 1–2) avunpyynnön: tietääkö kukaan hyvää verkkokauppaa, josta voisi tilata virolaista musiikkia ja dvd:itä Suomeen. Pyyntö on viroksi ja siihen tulee vastauksia sekä viroksi että suomeksi. Mielenkiintoista on, että myös vironkielisten vastausten kirjoittajat ovat Lisbetiä lukuun ottamatta suomalaisia. Kielenvaihtoa ei siis aina ohjaa puhujan tai puhuteltavan äidinkieli.

- (6) 1 **Ville Vaara** sooviks teada head internet-kauplust kust saaks eesti
- 2 musa ja dvd:sid Soome tellitud... Teab keegi äkki? :)
- 3 **Marika Mustonen** : <http://www.lasering.ee/> No, en tiedä onko hyvä...
- 4 **Ville Vaara** : Kiitsa :)
- 5 **Tuija Teräs** : millist muusikat??
- 6 **Lisbet Liim** : ^Head muusikat! ;)
- 7 **Tuija Teräs** : <http://www.cdmarket.fi/fi/shop/cdaudio/index/Qzk5OQ==>
- 8 **Ville Vaara** : Igasugust :) Rohkem praegu meeldiks dvd:sid tellida.
- 9 Just nimelt mötlen, kas film “Disko ja tuumasõda” (2009)
- 10 on juba dvd-formaadis väljastatud.
- 11 **Tuija Teräs** : Tarkoitat siis tätä <http://www.leffatykki.com/elokuva/>
- 12 disko-ja-tuumasC3B5da
- 13 **Ville Vaara** : Juuri tuota :)

Esimerkin (6) statusrivistä ja sen kommentteista syntyy useita vieruspareja. Ensimmäisenä etujäsenenä toimii Villen pyyntö rivillä 1. Rivillä 3 Marika vastaa siihen lähettämällä linkin ja kommentoimalla sitä *No, en tiedä onko hyvä...* Marikan reaktio osoittaa, että hän on ymmärtänyt vironkielisten pyynnön, mutta hän vaihtaa koodia suomeen, joka todennäköisesti on näiden kahden suomalaisen keskenään käyttämä kieli muutenkin. Koodia vaihdetaan sanattoman teon eli linkin lähettämisen jälkeen.

Koodinvaihdon on todettu liittyvän preferoimattomiin jälkijäseniin (Pomerantz 1984; Androustopoulos 2007), jolloin se toimii samankaltaisena vihjeenä vastaanottajalle kuin epäröinnin merkit puheessa. Myös Marikan vuorossa on hesitaatiota, jonka voi tulkita ilmaisevan jälkijäsenen preferoimattomuutta: aloitus *no*-partikkelilla ja lopetus kolmeen pisteeseen. Vaikka Marika on antanut sen, mitä Ville pyysi, eli linkin verkkokauppaan, hän vähättelee vastaustaan epäroimällä, onko hänen tarjoamansa linkki välttämättä hyvä. Koivisto (2007) on esittänyt kaunokirjallisuudesta otetun esimerkin perusteella, että *no*-alkuinen ja kolmeen pisteeseen päättyvä ”puolustautuva” jakso on reaktiivinen ja luo siten dialogisuutta. Esimerkissä (6) Marikan kannanotto *No, en tiedä onko hyvä...* saattelee linkkiä, joka paljaaltaan ja sanattomana voisi vaikuttaa tylältä vastaukselta pyyntöön. Dialogisuus syntyy toisaalta siitä, että sanatonta tekoa saatellaan sanoin, ja toisaalta kannanotosta, joka asettuu tekoa vastaan ja kutsuu vastaanottajaa reagoimaan.

Marikan rivin 3 vuoro on seuraavan vierusparin etujäsen. Sen jälkijäsenenä on Villen *Kiitsa* :) rivillä 4. Villen kiitos on jälkijäsenenä preferoitu, eikä siihen liity hesitaatiota. Tämä preferoitu jälkijäsen seuraa etujäsenen kielivalintaa. Näiden parin suomenkielisen rivin jälkeen seuraa taas koodinvaihto eli vironkielinen rivi 5: *millist muusikat??* ‘millaista musiikkia’. Suomalaisen Tuijan viroksi kirjoittama tarkentava kysymys kohdistuu Villen alkuperäiseen vironkieliseen pyyntöön. Tässä koodinvaihdolla on siis keskustelua jäsentävä tehtävä.

Kysymys vaatii jälkijäsenekseen vastauksen ja niitä tuleekin peräti kaksi: Lisbetin ironinen *head muusikat!* ;) ‘hyvää musiikkia’ rivillä 6 ja Villen *Igasugust* :) ‘kaikenlaista’ rivillä 8. Nämä vastaukset seuraavat etujäsenen kielivalintaa. Ville jatkaa kertomalla riveillä 8–10, että on oikeastaan juuri nyt kiinnostunut enemmän dvd:istä ja miettii, onko *Disko* ja *tuumasöda* -niminen elokuva ilmestynyt jo dvd:llä. Tuija vastaa Villen vironkieliseen vuoroon kysymällä tällä kertaa suomeksi (rivi 11): *Tarkoitat siis tätä: /linkki/*. Ville vastaa kysymykseen suomeksi (rivi 12): *juuri tuota* :).

Miksi suomalaiset Ville ja Tuija käyttävät välillä suomea ja välillä viroa saman keskustelun aikana? Kaksikielinen puhuja ei välttämättä mieti, millä kielellä aikoo sanoa jotain. Siitä huolimatta puhujat käyttävät koodinvaihtoa jäsentämään keskustelua. Esimerkissä (6) Ville on aloittanut keskustelun viroksi (rivit 1–2), ja hän myös jatkaa sitä viroksi (rivit 8–10) lukuun ottamatta rivejä 4 (*Kiitsa*) ja 13 (*Juuri tuota*), jotka molemmat ovat lyhyitä jälkijäseniä suomenkielisiin etujäseniin. Tuija puolestaan käyttää viroa vain rivillä 5 (*Millist muusikat*) joutuessaan kohdistamaan kysymyksensä Villen kolme riviä aikaisempaan vuoroon (riveillä 1–2). Rivillä 11 Tuijan kysymys (*Tarkoitat...*) sen sijaan liittyy välittömästi edelliseen vuoroon, ja hän käyttää suomea. Etujäsenen kaukainen sijainti voi selittää myös sen, miksi Ville käyttää viroa rivillä 8 (*Igasugust*) vastatessaan Tuijan rivin 5 kysymykseen; kysymyksen ja vastauksen väliin jää nimittäin Lisbetin vastausehdokas (rivi 6) ja Tuijan lähettämä linkki (rivi 7), joiden yli vastauksen on ikään kuin hypättävä. Samankielisyys auttaa sitomaan vierusparin yhteen etäisyydestä huolimatta.

2.4. Affektin ilmaisu koodinvaihdon avulla

Hanna Lappalainen (2004: 303–306) on kuvannut koodinvaihtoa asennonvaihdoksen ilmaisijana. Asennolla tarkoitetaan puhujan roolia tai näkökulmaa suhteessa sanottuun (Goffman 1981: 126–128). Koodinvaihto puolestaan voi toimia kontekstivihjeenä, joka ohjaa kuulijaa huomaamaan puhujan asennonmuutoksen. Seuraavassa esimerkissä (7) suomalainen Paavo kommentoi Facebookissa olevaa valokuva-albumiaan, johon on pannut virolaisen pojanpoikansa ottamia valokuvia. Aluksi hän kuvailee valokuvien syntyä ja kertoo sitten toisessa lauseessa omista tunteistaan, siitä, miten ylpeä isoisä hän on. Ensimmäinen lause on suomeksi, toinen viroksi.

- (7) Jaak, 8v, kävi naapurin tädin syntymäpäivillä ja teki sieltä oheiset valokuvat ;-) Vanaisa on nii uhke!!!

Esimerkin (7) koodinvaihdon voi nähdä ilmaisevan asennonvaihdosta: kertoja on ensimmäisessä lauseessa tapahtumien kuvaaja, mutta muuttuu toisessa niiden tunteelliseksi arvioijaksi. Tekstin toiminta siis muuttuu kuvauksesta arvioinniksi. Ensimmäinen lause on neutraalihko kuvaus siitä, missä tilanteessa valokuvat on otettu, ja kuka ne otti. Lause on kuitenkin merkitty ;-)-hymiöllä, joka tyyppillisesti merkitsee huumoria. Hymiö voi viitata kielelliseen leikkittelyyn: lauseessa käytetään vironvaikutteista verbiä *teki*; kun suomeksi otetaan valokuvia, virossa niitä tehdään ('otti valokuvat' *tegi pildid*). Hymiö saattaa myös osoittaa siirtymän affektiseen, leikkisään moodiin.

Toisessa lauseessa kirjoittaja kertoo henkilökohtaisista tunteistaan: *vanaisa on nii uhke!!!* 'isoisä on niin ylpeä'. Koodinvaihto liittyy siis siirtymään objektiivisesta henkilökohtaiseen (Gumperz 1982: 80–91), tässä affektilla ladattuun ääneen. Toisaalta vaihdos voidaan nähdä myös osallistumiskehikon muutoksena: ensimmäinen lause on osoitettu valokuva-albumin katsojille, toinen puolestaan kirjoittajan vironkieliselle pojanpojalle. Esimerkin voi myös tulkita siten, että vironkielisessä lauseessa kuuluu pojanpojan ääni.

Erityisen selvästi affektisuus näkyy esimerkin (8) Facebook-statuksesta, jonka kirjoittaja, Risto, on aikaisemmissakin statuksissaan tuskastellut osakseen langennutta kattoremonttia.

(8) Risto on katus katto taket jumts dach krov stogas tetto roof tetõ
aaargghhhh...

Esimerkin (8) kirjoittaja käyttää koodinvaihtoa ilmeisen tietoisesti hyväkseen ilmaistessaan tunnetilaansa. Statuskenttä koostuu vain kirjoittajan nimestä, jonka Facebook panee statukseen automaattisesti, sanasta *on*, joka Facebookin aiemmassa versiossa kuului automaattisesti statuksiin, sekä sanasta 'katto' kymmenellä eri kielellä. Loppuun on vielä lisätty affektia voimistava ja täsmentävä *aaargghhhh....* Ilman tätä lisäystä lukija tuskin pystyisi tulkitsemaan Riston tunnetilaa. Pelkkä toistuva koodinvaihto voi osoittaa, että kyseessä on affektinen ilmaus, mutta sitä, onko kyseessä ilo, suru vai suuttumus, koodinvaihto yksin ei kerro.

Kun kasvokkaiakeskustelussa tulkintaa ohjailaan leksikaalisten keinojen lisäksi äänensävyjen ja ilmeiden avulla, kirjoitetussa viestinnässä voidaan hyödyntää ortografisia keinoja.

3. Tiivistelmä

Tarkastelin suomi–viro-koodinvaihtoa Facebookissa keskusteluntutkimuksen metodeja ja kaksikielisen vuorovaikutuksen tutkimuksen tuloksia soveltaen. Aineistona olivat Virossa asuvien tai siellä asuneiden suomalaisten Facebook-tekstit. Tässä käsitellyt esimerkit olivat peräisin ns. status- ja seinäkirjoituksista, joita kuvailin johdantoluvussa. Nämä sosiaalisen median tekstit asettuvat yksityisen ja julkisen välimaastoon: ne näkyvät käyttäjän itse määrittelemälle verkostolle. Keskustelunanalyysin menetelmiä pystyi soveltamaan niihin ketjuihin, joissa status- ja seinäkirjoitusten alle oli lisätty kommentteja. Usean käyttäjän kirjoituksista muodostuvat kommenttiketjut muistuttavat monenkeskistä kasvokkaiakeskustelua siinä, että vuorot seuraavat vierusparijäsennystä. Kasvokkaiakeskustelussa syntyvää päällekkäispuhuntaa ei kuitenkaan ole, eikä vuoronvaihtoon liity ongelmia. Usean kommentin ketjuissa kirjoittajat kuitenkin sitovat kirjoituksensa edellisiin vuoroihin esimerkiksi käyttämällä vierusparin jälkijäsenessä samaa kieltä kuin etujäsenessä. Tämä ilmiö vahvistaa kaksikielisestä kasvokkaiakeskustelusta tehtyjä havaintoja (esim. Auer 1995).

Koodinvaihtoa esiintyy toiminnan rajakohdissa, kuten siirryttäessä kertomuksesta kutsuun tai kuvailusta arviointiin. Koodinvaihdon avulla muokataan myös osallistumiskehikkoa Facebookissa samoin kuin kasvokkaiakeskustelussa: kielen valinnalla rajataan keskustelun osallistujajoukko.

Koodinvaihdonolla on sosiaalisessa mediassa myös yksi tehtävä, jota sillä ei ole havaittu olevan muissa viestintäkanavissa: se kertoo kirjoittajan olinpaikasta tai puheena olevan tapahtuman paikasta. Yksi statuskentissä yleinen toimintatyyppi on sen kertominen, missä käyttäjä kulloinkin on, ja koodinvaihdon avulla tämä voidaan tehdä epäsuorasti käyttämällä

vastaavaa kieltä. Kun suomalainen kirjoittaja kertoo siivoavansa *kuuria*, virontaitoinen lukija ymmärtää, että kyseessä on puuvaja, ja arvaa, että se, kuten myös kahdessa maassa asuva kirjoittaja on juuri Virossa. Ei tietenkään ole pois suljettua, ettei suomalaisestakin ilmiöstä voisi käyttää vironkielistä nimitystä, mutta aineistoon ei tällaisia tapauksia osunut.

Koodinvaihto ilmaisee myös asennonvaihdoksia eli muutoksia puhujan tai kirjoittajan näkökulmassa tai roolissa, ja sillä merkitään siirtymää ”objektiivisesta” henkilökohtaiseen ääneen. Koodinvaihto toimii siis kontekstivihjeenä (Gumperz 1982). Esimerkkien perusteella koodinvaihdon voi nähdä liittyvän affektiseen ilmaisuun, jossa se tukee affektista tulkintaa, muttei yksinään ilmaise, millaisesta affektista on kyse.

Tutkimus osoittaa toisaalta sen, että sosiaalisella medially on paikansa keskusteluntutkimuksen kentässä. Se sisältää tekstilajeja, joita ei muualla ole ja joita voidaan vuorovaikutteisuutensa tähden tutkia keskusteluanalyysin metodeita soveltaen. Toisaalta tutkimus näyttää, miten kaksikieliset käyttävät sosiaalisessa mediassa samoja keinoja kuin muussakin vuorovaikutuksessa, mutta soveltavat koodinvaihdon mahdollisuuksia myös sosiaalisen median mukanaan tuomiin uusiin vuorovaikutustoimintoihin. Sosiaalisen median koodinvaihto toimii kontekstivihjeenä, affektin merkitsijänä, osallistumiskehikon muokkaajana ja keskustelun jäsentäjänä kuten kasvokkai keskustelussakin, mutta lisäksi sitä käytetään kirjoittajan kulloisenkin olinpaikan ilmaisijana.

Lähteet

- Androutsopoulos, Jannis 2007. Language choice and code-switching in German-based diasporic web forums. – Brenda Danet, Susan C. Herring (Eds.). *The Multilingual Internet: Language, Culture and Communication Online*. Oxford: Oxford University Press, 340–361.
- Auer, Peter 1995. The pragmatics of code-switching. – Lesley Milroy, Pieter Muysken (Eds.). *One Speaker, Two Languages – Cross-disciplinary Perspectives on Code-switching*. Cambridge: Cambridge University Press, 115–135.
- Auer, Peter 1998. From code-switching via language mixing to fused lects: Toward a dynamic typology of bilingual speech. – InLiSt 6.
- Axelsson, Ann-Sofie, Åsa Abelin, Ralph Schroeder 2007. Anyone speak Swedish? Tolerance for language shifting in graphical multi-user virtual environments. – Brenda Danet, Susan Herring (Eds.). *The Multilingual Internet: Language, Culture and Communication Online*. Oxford: Oxford University Press, 362–381.
- Clyne, Michael 2003. *Dynamics of Language Contact*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511606526
- Facebook 2010a. Lehdistöhuone. <http://www.facebook.com/press.php> (25.2.2010).
- Facebook 2010b. Mainostaminen. <http://www.facebook.com/ads/create> (25.2.2010).
- Frick, Maria 2003. Kaksikielistä räakkimistä – Koodinvaihdoista tartonsuomalaisen sähköposti- ja kasvokkaiakeskustelussa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Frick, Maria 2008. Morphological integration of Estonian lexical elements in a Finnish language base. – *Journal of Linguistic and Intercultural Education* 1, 81–95.
- Goffman, Erving 1981. *Forms of Talk*. Oxford: Basil Blackwell.
- Goodwin, Charles 1984. Story structure and organization of participation. – J. Maxwell Atkinson, John Heritage (Eds.). *Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, 223–246.
- Grosjean, Francois 1982. *Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism*. Cambridge: Harvard University Press.
- Gumperz, John J. 1982. *Discourse Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511611834
- Hakulinen, Auli 1995. Johdanto. – Liisa Tainio (Toim.). *Keskustelunanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino, 13–17.

- Kalliokoski, Jyrki 1995. Koodinvaihto ja keskustelun moniäänisyys. – *Virittäjä* 100 (1), 2–24.
- Koivisto, Aino 2007. Kolmen pisteen vihjeet. Havaintoja kolmen pisteen käytöstä dialogissa. *Dialogia dialogista* 21.9.2007. Esitelmä.
- Lappalainen, Hanna 2004. Variaatio ja sen funktiot. Erään sosiaalisen verkoston jäsenten kielellisen variaation ja vuorovaikutuksen tarkastelua. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia* 964. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Le Page, Robert Brock, Andrée Tabouret-Keller 1985. *Acts of Identity. Creole-based Approaches to Language and Ethnicity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Li, Wei 1995. Code-switching, preference marking and politeness in bilingual cross-generational talk: Examples from a Chinese community in Britain. – *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 16 (3), 197–214.
- Oja, Anni 2008. Choosing language in Internet conversations between Russians and Estonians. – Aleksander E. Kibrik (Ed.). *Computational Linguistics and Intellectual Technologies*. Moskva: PITY, 602–605.
- Pomerantz, Anita 1984. Agreeing and disagreeing with assessments: Some features of preferred/dispreferred turn shapes. – J. Maxwell Atkinson, John Heritage (Eds.). *Structures of Social Action: Studies in Conversation Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, 57–101.
- Raevaara, Liisa 1995. Vierusparit: esimerkkinä kysymys ja vastaus. – Liisa Tainio (Toim.). *Keskusteluanalyysin perusteet*. Tampere: Vastapaino, 75–92.
- Skårup, Terkel 2005. Brokering and membership in a multilingual community of practice. – Rod Gardner, Johannes Wagner (Eds.). *Second Language Conversations*. London: Continuum, 40–57.

Maria Frick

Helsingin yliopisto
 Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten
 ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos
 PL 3 (Fabianinkatu 33, 5. krs.)
 00014 Helsingin yliopisto, Finland
maria.frick@helsinki.fi

Finnish-Estonian codeswitching in Facebook

MARIA FRICK

University of Helsinki

Facebook is the most popular social media in Finland with 1,5 million Finnish users in February 2010. Typical text types in social media are status lines and wall writings that are published for a selected network and that can be commented by any member of that network. In this article, conversation analysis is applied to the study of bilingual interaction in social media. Finns who live or have lived in Estonia use codeswitching to Estonian in their Facebook writings to establish a participation framework (as defined by Goffman 1981), i.e. the possible recipients of a writing. Changes in footing (ibid.) are also shown by codeswitching, when the writer's alignment or stance towards what is said changes. The changes in footing have to do with showing affect and indicating boundaries between activities for example when moving from narration to evaluation. Codeswitching supports the sequential organisation: in comment chains the language of a second pair part is chosen according to the first pair part especially when there is a distance between the adjacency pair parts. The above mentioned functions are similar in social media and face-to-face interaction. Also, in social media, the whereabouts of the writer is often indicated implicitly through language choice and codeswitching.

Keywords: interactional linguistics; internet; social media; code-switching; Finnish; Estonian